

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΑΤΟΜΟΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ;

- Μια συμπεριφορά αντικοινωνική, αντίθετη προς την κρατούσα ηθική, η οποία επισύρει κυρώσεις.
- Εφόσον το άτομο είναι ένα σύνθετο κράμα βιολογικών προδιαθέσεων, ψυχολογικών χαρακτηριστικών και κοινωνικών επιρροών, η εγκληματική συμπεριφορά δεν μπορεί να εξηγηθεί με την αποκλειστική βοήθεια ούτε της βιολογίας, ούτε της ψυχολογίας, ούτε της κοινωνιολογίας. Για τον λόγο αυτόν η εγκληματολογία επεκτείνεται και στους 3 αυτούς τομείς έρευνας.

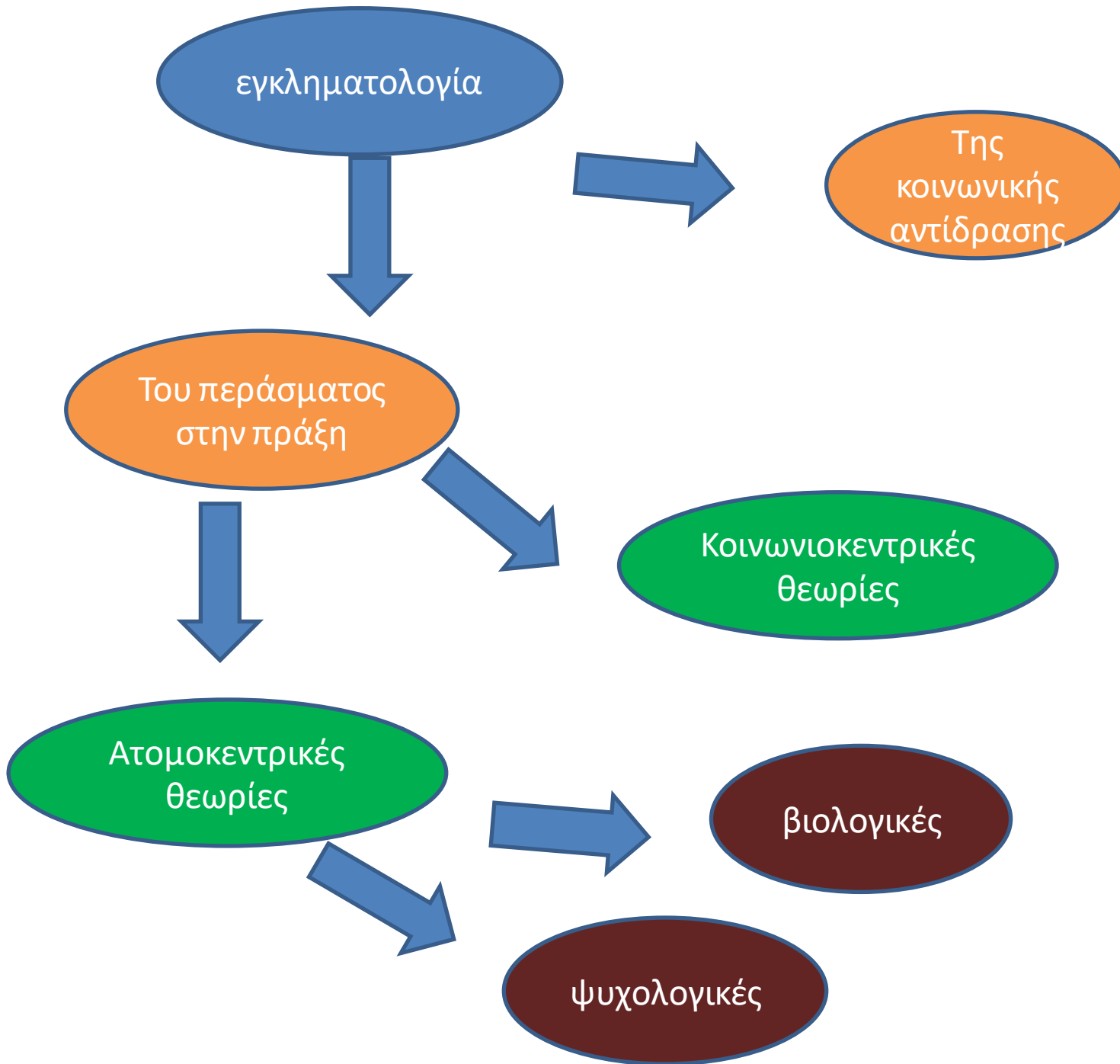
2 Εγκληματολογίες: Τι εξετάζουν;

Του
περάσματος
στην πράξη

- Ποια τα γενεσιουργά αίτια του εγκλήματος;

Της
κοινωνικής
αντίδρασης

- Τι θεωρούμε έγκλημα σε κάθε κοινωνία;
- Πώς αντιμετωπίζουμε το έγκλημα;

Ατομοκεντρική προσέγγιση του εγκλήματος

- Αναζητά τα αίτια που οδηγούν ένα άτομο (και όχι ένα άλλο) στην εγκληματική συμπεριφορά. Τα αίτια αυτά σχετίζονται με τη βιολογία ή την ψυχολογία.

Βιολογικές
θεωρίες

Ο εγκληματίας
γεννιέται : έχει
κληρονομική
προδιάθεση

Ψυχολογικές
θεωρίες

Ο εγκληματίας δεν
γεννιέται, γίνεται:
διαμορφώνει
αντικοινωνική
προσωπικότητα

βιολογικές θεωρίες

Οι γνωστότερες έρευνες αυτού του τύπου προσπαθούν να συσχετίσουν βιολογικά χαρακτηριστικά, όπως ορμονικές διαταραχές, χρωμοσωματικές ανωμαλίες, στοιχεία του σωματότυπου, δείκτης νοημοσύνης, ύπαρξη νευρολογικών διαταραχών κλπ με την προδιάθεση για έγκλημα.

Αυτό ονομάζεται **βιολογικός ντετερμινισμός** (από το determine που σημαίνει καθορίζω). Ο βιολογικός ντετερμινιστής πιστεύει ότι το έγκλημα καθορίζεται από τη βιολογική μας προδιάθεση.

Προβλήματα της μεθόδου

- Γενικά, οι περισσότερες θεωρίες βιολογικού ντετερμινισμού παρουσιάζουν μειονεκτήματα, καθώς ποτέ δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο εάν μια συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στον βιολογικό παράγοντα. **Υπάρχουν πολλοί ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες που επιδρούν στη συμπεριφορά μας, οι οποίοι δημιουργούνται μετά τη γέννησή μας, όχι πριν από αυτή.**

Μελέτες κληρονομικότητας

Όταν ένα παιδί του οποίου ο γονέας είναι εγκληματίας εμφανίζει και αυτό εγκληματική συμπεριφορά, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν για αυτό ευθύνεται η κληρονομικότητα ή ο τρόπος ανατροφής του.

Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες σε υιοθετημένα παιδιά των οποίων οι βιολογικοί γονείς ήταν εγκληματίες, και πράγματι αυτά παρουσίαζαν αυξημένα ποσοστά εγκληματικής συμπεριφοράς. Ωστόσο και πάλι δεν μπορούμε να γνωρίζουμε με βεβαιότητα σε ποιο βαθμό ευθύνεται για αυτό η κληρονομικότητα και σε ποιο βαθμό οι κοινωνικές συνθήκες και τα δύσκολα βιώματα αυτών των παιδιών.

Η έννοια του εκφυλισμού

- Τον 19^ο αιώνα, οι πρώτοι εγκληματολόγοι χρησιμοποίησαν πολύ την έννοια του εκφυλισμού για να εξηγήσουν το έγκλημα. Υποστήριξαν δηλαδή ότι ο εγκληματίας έχει γενετικά «άρρωστους» γονείς, οι οποίοι **εμφανίζουν όχι μόνο ψυχικές αλλά και σωματικές ανωμαλίες**. Θα λέγαμε δηλαδή ότι είναι «ελαττωματικοί». **Αυτά τα ελαττωματικά γονίδια υποτίθεται ότι χειροτερεύουν ακόμη περισσότερο όταν περάσουν στους απογόνους και έτσι ο άνθρωπος «εκφυλίζεται» από γενιά σε γενιά.**
- Το συμπέρασμά τους ήταν ότι η ιατρική πρέπει να εντοπίζει αυτούς τους ανθρώπους και **να τους εμποδίζει να αποκτούν απογόνους.**

Ο Τσεζάρε Λομπρόζο υποστήριζε ότι υπάρχει τρόπος να καταλάβουμε την εγκληματική προδιάθεση κάποιου από τα χαρακτηριστικά του κρανίου του.

Ο ΛΟΜΠΡΟΖΟ ΑΝΑΖΗΤΟΥΣΕ ΣΤΟ ΣΩΜΑ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΣΗΜΑΔΙΑ ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΥ

Λομβροζο: εγκληματολόγος ή ρατσιστής;

Άνθρωποι διαδηλώνουν συχνά έξω από το μουσείο Λομπρόζο στο Τορίνο της Ιταλίας ζητώντας να κλείσει.

**ΣΗΜΕΡΑ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΒΑΣΙΜΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ (ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΕΣ)**

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

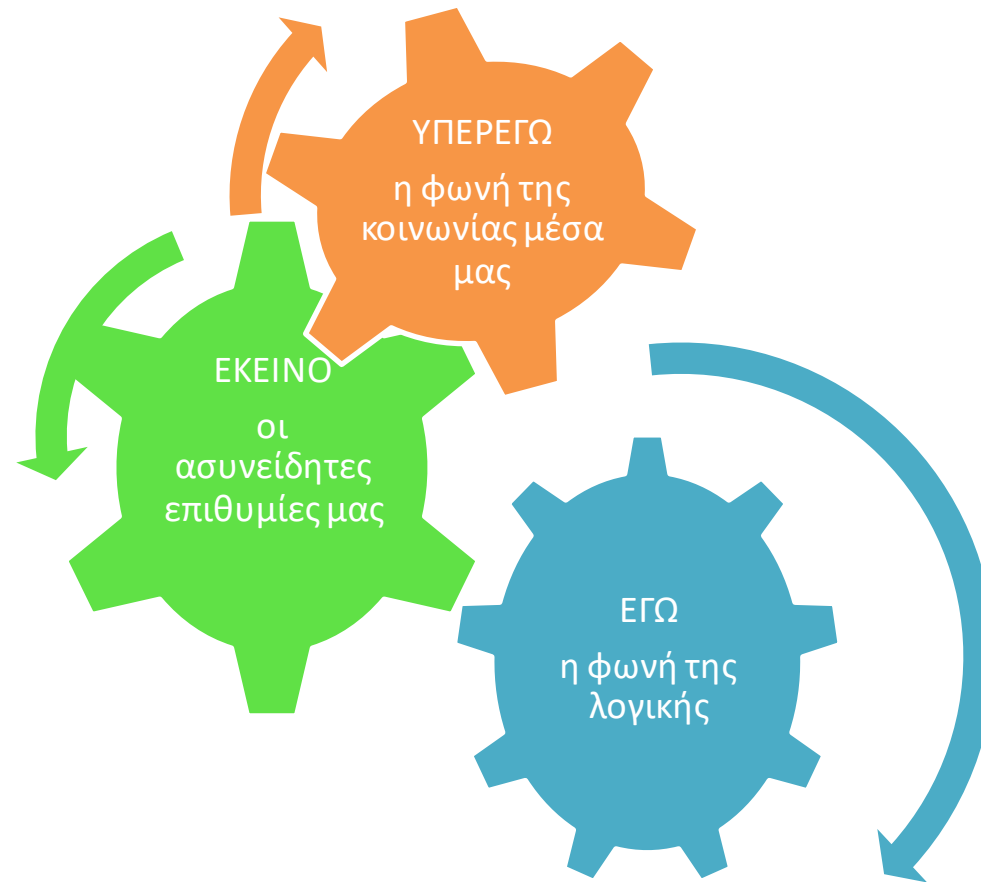
- Στην Νέα Ζηλανδία πραγματοποίησαν ένα πείραμα που κράτησε αρκετές δεκαετίες. Μελέτησαν χιλιάδες ανθρώπους που είχαν εξασθενημένο το γονίδιο MAOA (υπεύθυνο για την έκλυση νευροδιαβιβαστών όπως της σερετονίνης, που είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο της επιθετικότητας). Διαπίστωσαν ότι :
  - Α) Τα άτομα με εξασθενημένο MAOA που είχαν μεγαλώσει φυσιολογικά, δεν εμφάνισαν μεγαλύτερα ποσοστά επιθετικότητας από εκείνη που συνηθίζεται στον υπόλοιπο πληθυσμό με φυσιολογικό γονίδιο MAOA.
  - Β) Τα άτομα με εξασθενημένο MAOA που είχαν υποστεί κακοποίηση ως παιδιά εμφάνισαν μεγαλύτερα ποσοστά επιθετικότητας από αυτά που απαντώνται στον γενικό πληθυσμό.
  - Γ) Τα άτομα με εξασθενημένο MAOA που είχαν υποστεί κακοποίηση ως παιδιά, εμφάνισαν μεγαλύτερα ποσοστά επιθετικότητας από τα άτομα χωρίς εξασθενημένο MAOA που επίσης είχαν υποστεί κακοποίηση ως παιδιά.

ψυχολογικές θεωρίες

- Οι θεωρίες αυτές ενδιαφέρονται για τις ψυχικές διεργασίες που μπορεί να οδηγήσουν στην ανάπτυξη μιας αντικοινωνικής προσωπικότητας.
- Πολλές από αυτές ξεκινούν από το σχήμα του Φρόυντ, σύμφωνα με το οποίο ο άνθρωπος έχει, όχι έναν, αλλά τρεις εαυτούς: το «εγώ», το «εκείνο» και το «υπερεγώ.»

ΟΙ 3 ΕΑΥΤΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΦΡΟΥΝΤ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

- Το «εκείνο» είναι ένας σκοτεινός ασυνείδητος κόσμος με **ζώδη ένστικτα**, τα οποία ο άνθρωπος καταπνίγει προκειμένου να γίνει πολιτισμένος. Τα περισσότερα από αυτά είναι σεξουαλικής φύσεως. Το «εκείνο» ακολουθεί την **«αρχή της ηδονής»**.
- Το «υπερεγώ» προσπαθεί να καταπνίξει αυτά τα ένστικτα. Είναι ένας **μηχανισμός αυτοελέγχου**, παραγωγής τύψεων, ενοχών κλπ, που έρχεται ως αποτέλεσμα μιας **πετυχημένης κοινωνικοποίησης**.
- Το «εγώ» προσπαθεί να συμβιβάσει αυτά τα δύο, με τη βοήθεια της λογικής και της εμπειρίας. Λειτουργεί σύμφωνα με την **«αρχή της πραγματικότητας»**.

Η σχέση των 3 εαυτών με το έγκλημα

- Ο εγκληματίας έχει το ίδιο «εκείνο» με οποιονδήποτε άλλο άνθρωπο. Τα ένστικτα είναι κοινά σε όλους.
- Ο εγκληματίας διαφέρει από τους άλλους ως προς το «υπερεγώ». Δεν έχει, για διάφορους λόγους, αναπτύξει μηχανισμούς αυτοελέγχου. Δεν έχει εσωτερικεύσει τους κανόνες και τις απαγορεύσεις που επιβάλλει ο πολιτισμός.
- Η ψυχολογία μπορεί να μελετήσει τις συνθήκες κατασκευής ενός τέτοιου ατελούς «υπερεγώ».

Σε περίπτωση που το «υπερεγώ» επιβραβεύει το άτομο για την αποκλίνουσα συμπεριφορά του, τότε μιλάμε για την κατασκευή ενός «εγκληματικού υπερεγώ».

ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ (ΚΟΛΜΠΕΡΓΚ)

ΤΙΜΩΡΙΑ

ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ

ΤΙ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙ
ΤΟΥΣ
ΑΛΛΟΥΣ

ΣΕΒΑΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ
ΕΞΟΥΣΙΑ

ΟΙ
ΚΑΝΟΝΕΣ
ΕΧΟΥΝ
ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

ΗΘΙΚΕΣ
ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ
ΕΠΙΛΕΓΕΙ
ΤΟ ΑΤΟΜΟ

Ο Κόλμπεργκ περιγράφει τα στάδια από τα οποία διέρχεται η διαδικασία μέσω της οποίας το παιδί διαμορφώνει μέσα του τις έννοιες του σωστού και του λάθους.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ

- 1. Το παιδί διακρίνει το σωστό από το λάθος ανάλογα με το αν τιμωρείται ή όχι.
- 2. Το παιδί διακρίνει το σωστό από το λάθος ανάλογα με το αν ανταμείβεται.
- 3. Καλή συμπεριφορά είναι αυτή που ευχαριστεί τους άλλους.
- 4. Το σωστό ταυτίζεται με τον σεβασμό στην εξουσία.
- 5. Το παιδί κατανοεί ότι, ενώ οι κανόνες πρέπει να τηρούνται, σε ορισμένες περιπτώσεις η ανθρώπινη αξία πρέπει να μπαίνει πάνω από τον κανόνα.
- 6. Το ίδιο το άτομο χρησιμοποιεί τον στοχασμό για να φτιάξει τον ηθικό κώδικα που θα καθοδηγεί τη συμπεριφορά του. (Μόνο 10% των ανθρώπων φθάνει σε αυτό το στάδιο.)

Είναι προφανές ότι η προσκόλληση στα στάδια 1 και 2 σημαίνει εγωκεντρισμό και υποδηλώνει ένα άτομο που λειτουργεί με βάση την «αρχή της ηδονής» (το Εκείνο, στο σχήμα του Φρόιντ). Η προσκόλληση στο 4 δηλώνει τυπολατρία ή αυταρχισμό. Και πάλι, δηλαδή, το άτομο είναι ικανό να συμμορφωθεί προς οποιαδήποτε εντολή, αδιαφορώντας για το ηθικό υπόβαθρο της πράξης του. Σε όλες τις περιπτώσεις έχουμε ατελές υπερεγώ.

«ΕΙΜΑΙ ΟΚ, ΕΙΣΑΙ ΟΚ»

helpless

- I'M NOT OK
- YOU'RE OK

hopeless

- I'M NOT OK
- YOU'RE NOT OK

angry

- I'M OK
- YOU'RE NOT OK

happy

- I'M OK
- YOU'RE OK

Η ψυχική ισορροπία έχει στην ουσία δύο σκέλη. Την καλή σχέση μας με τον εαυτό μας και την καλή σχέση με τους άλλους. Η καλή σχέση με τον «άλλο» ξεκινά από τον Σημαντικό Άλλο (τα άτομα με τα οποία το παιδί κοινωνικοποιείται στα πρώτα στάδια, και κυρίως τους γονείς). Ο Σημαντικός Άλλος παίζει ρόλο στο πώς θα αντιμετωπίσει στη συνέχεια το παιδί τον Γενικευμένο Άλλο. (πχ την έννοια της μητέρας, της γυναίκας, του άνδρα, του άλλου ανθρώπου γενικά.)

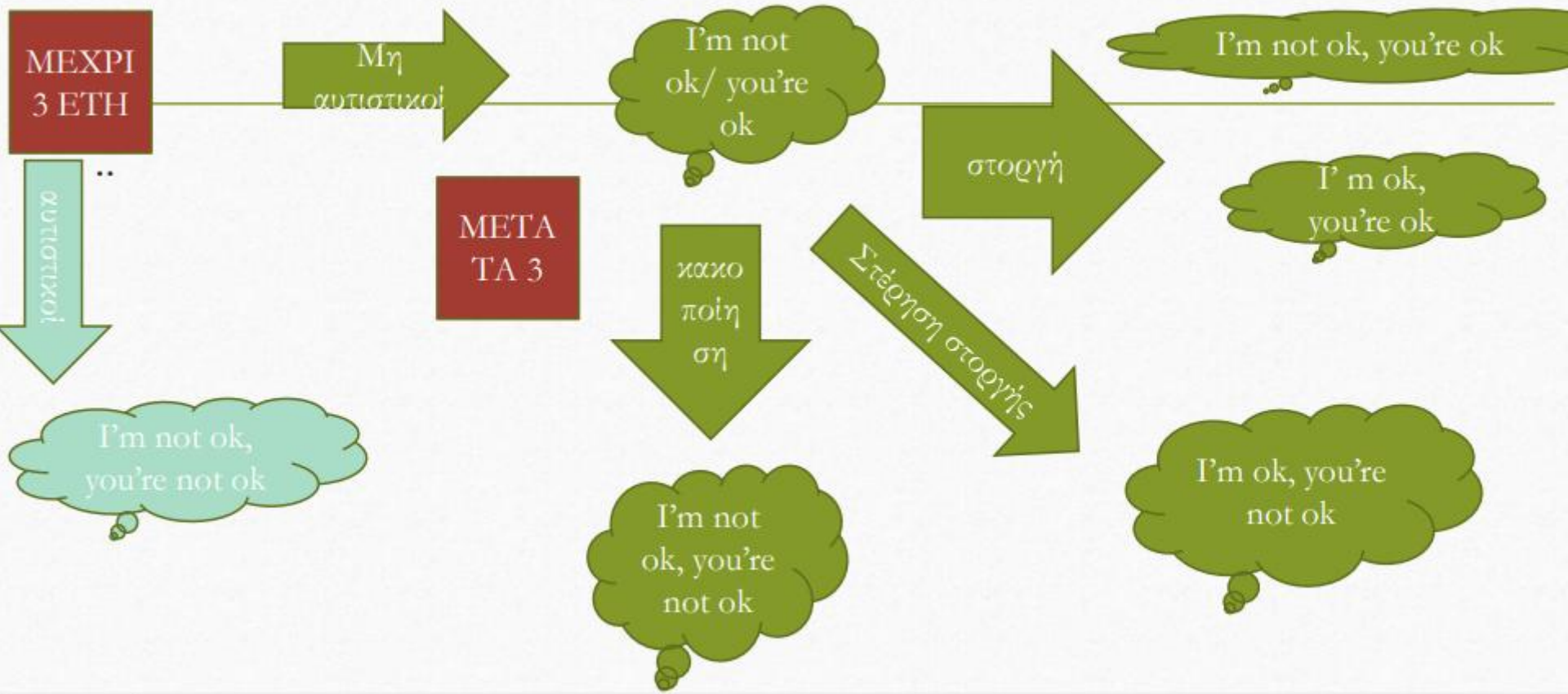
ΜΕΧΡΙ ΤΑ 3 ΕΤΗ

- Ως τα 3 μας περίπου έτη, βρισκόμαστε στο στάδιο: I'm not ok, you're ok. Το μωρό σε αυτή τη φάση αισθάνεται **απόλυτα αβοήθητο και εξαρτημένο από τους άλλους** για τα πάντα. Με εξαίρεση τους αυτιστικούς, τα υπόλοιπα μωρά αντιλαμβάνονται τους γύρω τους ως πηγές δύναμης, από τις οποίες πρέπει να γαντζωθούν.
- Μετά τα 3, το παιδί μαθαίνει τρόπους να επηρεάζει το περιβάλλον του και **επαναξιολογεί τον τρόπο που βλέπει τον εαυτό του και τους άλλους**. Ανάλογα με τις συνθήκες που θα το περιβάλλουν, έχει 3 δρόμους:

ΜΕΤΑ ΤΑ 3 ΕΤΗ

- 1^{ος} δρόμος: Το παιδί που εισπράττει στοργή και αποδοχή, μπορεί να παραμείνει στη φάση: **I'm not ok, you're ok**, μέχρι αισθανθεί αρκετά δυνατό για να περάσει στη φάση : **I'm ok, you're ok**. Λιγότεροι από το 20% των ανθρώπων πραγματικά καταφέρνουν.
- 2^{ος} δρόμος: Το παιδί που **κακοποιείται**, περνά στο στάδιο: **I'm not ok, you're not ok**. Η οπτική του για τον αβοήθητο του παραμένει η ίδια, αλλά τώρα οι σημαντικοί άλλοι για αυτό δεν αποτελούν πηγή σιγουριάς, αλλά **απελπισίας**. Από αυτό το στάδιο, που μπορεί να διαρκέσει για την υπόλοιπη ζωή του, ένας άνθρωπος μπορεί να βγει μόνο αν περάσει στο στάδιο 1: δηλαδή βρεθεί κάποιο άτομο που μπορεί να πάρει τον χαρακτηρισμό ok, αλλάζοντας την οπτική του ανθρώπου αυτού από τους άλλους. Από εκεί θα πρέπει να διανύσει και άλλο δρόμο για να φθάσει στο **I'm ok**.
- 3^{ος} δρόμος: Το παιδί που έχει **έλλειμμα στοργής**, μπορεί να αναπτύξει μια **οργισμένη διάθεση** απέναντι στον «άλλο», σε αντιδιαστολή προς τον εαυτό του, τον οποίο θεωρεί αδικημένο, παραγνωρισμένο. Η λογική εδώ είναι η εξής: «**Το χάδι είναι τόσο καλό, όσο αυτός που το δίνει.**» Με άλλα λόγια, πείθω τον εαυτό μου ότι το άτομο δεν άξιζε, επομένως δεν αξίζει να στεναχωριέμαι επειδή δεν έχω το χάδι του. (**I'm ok, you're not ok**.) Αυτή η προσωπικότητα δεν μπορεί να αναπτύξει ουσιαστικές σχέσεις και, ακόμη και αν στο μέλλον της δείξεις στοργή, την αποικρούει με θυμό.

Ένα ακραίο παράδειγμα: ο βιασμός

- Για παράδειγμα, στο ψυχολογικό προφίλ των βιαστών παρατηρούμε συχνά ότι πρόκειται για άτομα που έχουν προβληματική σχέση με τον Γενικευμένο Άλλο, αλλά και με τον ίδιο τους τον εαυτό.
- Αισθάνονται αόρατοι, περιφρονημένοι και ο βιασμός είναι ένας τρόπος να αισθανθούν ότι επενεργούν στο περιβάλλον τους. Δηλαδή ο εαυτός προσπαθεί να επιβληθεί ακυρώνοντας τον άλλο.
- Στον βιασμό ο Άλλος αποπροσωποποιείται. Δηλαδή, ο βιαστής αρνείται να αναγνωρίσει το θύμα του ως πρόσωπο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Το βάζει σε μια ενιαία κατηγορία (γυναικών που είναι εύκολες ή ό,τι άλλο.)
- Κάποιες περιπτώσεις βιασμού αποκαλούνται από τους ψυχολόγους: «έκκληση του Άλλου». Ο βιαστής, δηλαδή, προσπαθεί με τον άρρωστο αυτόν τρόπο να κάνει έναν αδύνατο διάλογο, μια αδύνατη σχέση πραγματικότητα. Πρόκειται για άτομα που δεν μπορούν να αποδεχθούν την απόρριψη.

Κοινωνιολογικές- ψυχολογικές ερμηνείες του βιασμού

- Στην Αμερική έγιναν απόπειρες να ερμηνευθούν τα υψηλότερα ποσοστά βιασμών που τελούνται από έγχρωμους άνδρες, αλλά και άνδρες των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων.
- Οι ψυχολόγοι υποστήριξαν ότι μια εξήγηση είναι ότι η μειονεκτική τους θέση στην κοινωνία ενεργοποιεί ένα είδος συμπεριφοράς που ο Φρόιντ αποκαλεί «μετάθεση». Στόχος της σεξουαλικής επίθεσης δεν είναι το σεξ, αλλά το να αισθανθούν κυρίαρχοι και να αποκτήσουν το γόητρο και το κύρος που τους λείπει, ταπεινώνοντας κάποιον άλλο.
- Αυτή η εξήγηση μπορεί να ευσταθεί, αλλά δεν εξηγεί γιατί μόνο ορισμένα από τα άτομα που ανήκουν σε περιφρονημένες κοινωνικές ομάδες καταφεύγουν στον βιασμό. Το κοινωνικό πλαίσιο είναι κοινό, αλλά η επιλογή της βίας είναι προσωπική.
- Επιπλέον, τα εν λόγω άτομα είναι πολύ πιο εύκολο να συλληφθούν από τις αρχές. Υπάρχει το στερεότυπο που θέλει τον εγκληματία φτωχό, αμόρφωτο, άνεργο, έγχρωμο κλπ. Συνεπώς αυτό μπορεί να εξηγεί σε έναν βαθμό το γιατί αυτοί καταλήγουν σε μεγαλύτερο βαθμό στις φυλακές. Αυτό αποδεικνύεται, άλλωστε από τις θυματολογικές έρευνες. Τις έρευνες δηλαδή που καταγράφουν τη βία μέσα από καταθέσεις και συνεντεύξεις των θυμάτων, όχι τις επίσημες στατιστικές της αστυνομίας. Εκεί αποκαλύπτεται ότι άτομα των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων δεν διαπράττουν λιγότερους βιασμούς, αλλά προστατεύονται από τις διώξεις λόγω της κοινωνικής θέσης τους, της επαγγελματικής τους ιδιότητας κλπ.

Κοινωνιολογικές- ψυχολογικές ερμηνείες του βιασμού

- Από το προηγούμενο παράδειγμα έγινε φανερό ότι το έγκλημα μπορεί μεν να προσεγγιστεί από την πλευρά του ατόμου (ψυχολογία), αλλά η ψυχολογία του ατόμου διαμορφώνεται μέσα σε συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες. (κοινωνιολογία)
- Για παράδειγμα δείτε την ακόλουθη έρευνα. Η θεωρία της «**σχετικής αποστέρησης**», όπως λέγεται, εξηγεί πώς σε κοινωνίες με σεξουαλική ελευθερία τελούνται περισσότεροι βιασμοί σε σύγκριση με τις κοινωνίες αυστηρών ηθών.
- Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο ότι όταν οι γυναίκες είναι περιορισμένες, οι άνδρες έχουν λιγότερες ευκαιρίες τέλεσης ενός τέτοιου εγκλήματος. Οφείλεται ακόμη στο γεγονός ότι όταν ένας άνδρας απορρίπτεται από μια γυναίκα σε μια φιλελεύθερη σεξουαλικά κοινωνία, βιώνει την απόρριψη ως προσωπική του αποτυχία και ανεπάρκεια. Έτσι ενεργοποιούνται όλοι οι μηχανισμοί που περιγράψαμε στη διαφάνεια 28.